

Fundusze Europejskie
dla Małopolski

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

EFRR

- 1. Mając na uwadze wcześniejsze Państwa odpowiedzi w zakresie działania FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich, typ projektu C OFERTA TURYSTYCZNA, bardzo proszę o informację czy w ramach tego działania możliwe jest uzyskanie dofinansowania wyłącznie na projekty, które będą realizowane w miejscach atrakcji turystycznej, która powoduje napływ turystów? Czy atrakcje turystyczną rozumiemy tutaj jako miejsce/obiekt stanowiące przedmiot zainteresowania turystów i przyciągające ruch turystyczny?**

Zgodnie z SZOP możliwe będzie tworzenie produktów turystycznych bazujących na potencjałach oraz walorach kulturowych i przyrodniczych danego obszaru. Wspierana będzie infrastruktura do potrzeb zrównoważonej turystyki i stworzenia ponadlokalnej oferty turystycznej, tematycznie zintegrowanej oraz kompleksowych wielofunkcyjnych obiektów turystycznych, stref aktywności turystycznej skoncentrowanych wokół atrakcji turystycznych oraz przy zbiornikach wodnych, ciekach naturalnych, wyrobiskach po żwirowych wraz z tworzeniem miejsc wypoczynku na tych obszarach oraz ich zagospodarowaniem w celach turystycznych.

W ramach szerszego projektu jako prace uzupełniające możliwe będzie przygotowanie i uzbrojenie terenów, na których zlokalizowane będą ogólnodostępne obiekty i infrastruktura turystyczna, w tym np. infrastruktura wodno-kanalizacyjna, a także dostosowanie obiektów turystycznych, szlaków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Atrakcje turystyczną rozumiemy tutaj jako miejsce/obiekt stanowiące przedmiot zainteresowania turystów i przyciągające ruch turystyczny. Oznacza to, że zaprojektowana infrastruktura nie powinna służyć wyłącznie zaspokajaniu potrzeb lokalnych społeczności, ale stanowić podstawę dla wzrostu ruchu turystycznego w danej miejscowości, przyczyniać się m.in. do zróżnicowania oferty turystycznej i jej dywersyfikacji terytorialnej oraz wydłużenia sezonów.

- 2. Czy w ramach działania FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich, typ projektu C. OFERTA TURYSTYCZNA można uzyskać dofinansowanie na:**
  - stworzenie ogrodu sensorycznego wraz z infrastrukturą turystyczną (wiata, ławki)? Operacja zlokalizowana byłaby w pobliżu przebiegających szlaków rowerowych, zabytkowego kościoła na szlaku architektury drewnianej,**

- stworzenie siłowni plenerowej w pobliżu przebiegających szlaków rowerowych,
- budowę parku linowego przy „Skalce”, która połączona jest z obiektem sportowym, parkiem, miejscem grillowym (atrakcja turystyczna)?
Budowa parku linowego byłaby „wycinkiem” większego projektu. Jak w tego typu projektu spełnić warunek dostępności i czy miejsce to nie będzie traktowane jako inwestycja z zakresu rekreacji, która zgodnie z SZOP nie będą wspierana?

Zaprojektowana infrastruktura nie powinna służyć wyłącznie zaspokajaniu potrzeb lokalnych społeczności, ale stanowić podstawę dla wzrostu ruchu turystycznego w danej miejscowości, przyczyniać się m.in. do zróżnicowania oferty turystycznej i jej dywersyfikacji terytorialnej oraz wydłużenia sezonów, a więc premiowane będą kompleksowe wielofunkcyjne obiekty turystyczne oraz strefy aktywności turystycznej skupione wokół atrakcji turystycznych, który będzie powodował napływ turystów.

O ile budowa ogrodu sensorycznego czy też parku linowego przy szlaku rowerowym może spowodować dodatkowy napływ turystów zainteresowanych dodatkową atrakcją, o tyle powstanie samej siłowni plenerowej będzie stanowić jedynie dopełnienie w postaci możliwości odpoczynku/relaksu/rozrywki, nie mając wpływu na potencjalnego turystę, a jedynie lokalną społeczność.

Planując realizację takiego przedsięwzięcia warto wziąć pod uwagę, że powinien to być obiekt kompleksowy, do którego turysta będzie chciał przyjechać oraz czy zostaną osiągnięte zakładane wskaźniki oraz rezultaty. Ostateczna decyzja zostanie podjęta na podstawie finalnej zawartości opisu planowanej operacji, w którym Wnioskodawca ma wykazać, że projekt spełnia ww. założenia.

- budowę domków pod wynajem nad zalewem? Czy domki te mogą być prowadzone komercyjnie i czy będą zaliczane do obiektów hotelarskich?

Zgodnie z SZOP nie będą wspierane inwestycje w obiekty hotelarskie/noclegowe, gastronomiczne w formie stacjonarnej i mobilnej oraz parki rozrywki.

- wyposażenie sal zamkowych pod działalność turystyczną (sale wyposażone w multimedia, stoły, ławki) oraz zabezpieczenie ruin zamku?
W naszej ocenie projekt powinien zostać zrealizowany w ramach FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich, typ projektu *B. OCHRONA I OPIEKA NAD ZABYTKAMI*

Z założenia wspierane będą działania przyczyniające się do ochrony i rozwoju

zasobów dziedzictwa kulturowego. Prace przy zabytkach nieruchomych (wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego lub inwentarzy muzealiów) wraz z ich otoczeniem, umożliwiające zachowanie dotychczasowych lub nadanie nowych funkcji zabytkom. Objęte wsparciem zabytki będą mogły pełnić funkcje użytkowe, w szczególności kulturalne, związane z edukacją kulturalną, służące integracji lokalnej społeczności oraz turystom. związane z prezentacją dziedzictwa kulturowego (zabytkowych kolekcji i zbiorów).

3. Czy w ramach działania FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich, typ projektu B. OCHRONA I OPIEKA NAD ZABYTKAMI można uzyskać dofinansowanie na:

- wymianę instalacji elektrycznej na gazową w obiekcie wpisanym do rejestru zabytków województwa małopolskiego, stanowiące atrakcję turystyczną? Wymiana instalacji ma na celu zapobieganie degradacji zabytkowego budynku. Dodatkowo należy zaznaczyć, że obiekt ten wykorzystywany jest w części przez administrację sądową, restaurację, muzeum oraz miejsce spotkań stowarzyszeń.

Zgodnie z SZOP Wspierane będą działania przyczyniające się do ochrony i rozwoju zasobów dziedzictwa kulturowego: Prace przy zabytkach nieruchomych (wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego lub inwentarzy muzealiów) wraz z ich otoczeniem, umożliwiające zachowanie dotychczasowych lub nadanie nowych funkcji zabytkom. Objęte wsparciem zabytki będą mogły pełnić funkcje użytkowe, w szczególności kulturalne, związane z edukacją kulturalną, służące integracji lokalnej społeczności oraz turystom. Realizowane projekty powinny przyczyniać się do dywersyfikacji źródeł przychodów własnych i poprawy samowystarczalności finansowej wspieranych obiektów. Wymiana samej instalacji gazowej w budynku nie przyczyni się do nadania mu nowych funkcji oraz w żaden sposób nie wpłynie na decyzję potencjalnego turysty, aby odwiedzić dany obiekt/zabytek.

Ponadto informuję, że nie mogą być wspierane inwestycje w budynki służące funkcjom administracyjno-zarządczym oraz komercyjnym.

4. Czy w ramach FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich, typ projektu B. OCHRONA I OPIEKA NAD ZABYTKAMI, parafia może wnioskować o dofinansowanie w zakresie renowacji zabytkowego muru przy Kościele, który znajduje się na europejskim Szlaku Jakubowym przyciągającym turystów? Czy prace te można uznać za związane tylko z kultem religijnym do których ma zastosowanie Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej?

Z założenia wspierane będą działania przyczyniające się do ochrony i rozwoju zasobów dziedzictwa kulturowego. Prace przy zabytkach nieruchomych (wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego lub inwentarzy muzealiów) wraz z ich otoczeniem, umożliwiające zachowanie dotychczasowych lub nadanie nowych funkcji zabytkom. Objęte wsparciem zabytki będą mogły pełnić funkcje użytkowe, w szczególności kulturalne, związane z edukacją kulturalną, służące integracji lokalnej społeczności oraz turystom. Realizowane projekty powinny przyczyniać się do dywersyfikacji źródeł przychodów własnych i poprawy samowystarczalności finansowej wspieranych obiektów.

Jak sama nazwa wskazuje projekty powinny obejmować ochronę zabytków umożliwiające zachowanie dotychczasowych lub nadanie nowych funkcji zabytkom. W naszej ocenie renowacja muru nie wpisuje się w założenia SZOP.

Należy również podkreślić, iż inwestycje te powinny być zgodne z zapisami Art. 43 Ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1966), który wskazuje, iż Inwestycje sakralne i kościelne są finansowane ze środków własnych kościelnych osób prawnych. Oznacza to, iż dofinansowaniu nie będą podlegały projekty polegające na pracach związanych tylko z kultem religijnym.

- 5. Proszę o wyjaśnienie zapisów SZOP, z których wynika, iż w przypadku Typu projektu *B. OCHRONA I OPIEKA NAD ZABYTKAMI* projekty powinny przyczyniać się do zwiększenia potencjału ekonomicznego poprzez generowanie własnych przychodów, w stosunku do zapisów „Projekty będą niedochodowe a pożądane z punktu widzenia lokalnej społeczności lub realizowane gł. przez instytucje publiczne, i co do zasady nie będą generować dochodów/ są nieefektywne finansowo”?**

Informuję, że odpowiedzi na bardzo podobne pytania zostały już zamieszczone na naszej stronie internetowej.

Stwierdzenie to odnosi się do wymogu, aby projekty realizowane w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w osi priorytetowej 7.6, typ projektu B (Ochrona i opieka nad zabytkami) miały na celu nie tylko zachowanie i renowację zabytków, ale również przyczyniały się do zwiększenia ich potencjału ekonomicznego. Oznacza to, że projekty te powinny dążyć do stworzenia warunków, które umożliwią obiektom zabytkowym generowanie własnych przychodów i uniezależnienie się od zewnętrznego finansowania w dłuższej perspektywie. Dywersyfikacja źródeł przychodów oznacza poszukiwanie różnych sposobów na pozyskiwanie środków finansowych z różnych źródeł, takich jak:

- 1) Turystyka: Zwiększenie atrakcyjności obiektu dla turystów, co może prowadzić do większej liczby odwiedzin i zysków z biletów wstępu.
- 2) Wydarzenia kulturalne: Organizacja koncertów, wystaw, czy innych wydarzeń kulturalnych, które mogą przyciągnąć odwiedzających i generować dodatkowe dochody.
- 3) Wynajem przestrzeni: Udostępnianie części obiektu na cele komercyjne, np. pod wynajem na eventy, sesje zdjęciowe, konferencje.
- 4) Działalność edukacyjna: Organizacja warsztatów, wykładów, czy programów edukacyjnych, które mogą przynosić dochód.

Poprawa samowystarczalności finansowej oznacza, że obiekt powinien być w stanie pokrywać swoje koszty operacyjne (utrzymanie, konserwacja, administracja) z własnych przychodów, bez konieczności stałego polegania na dotacjach lub zewnętrznych źródłach finansowania. Taki wymóg ma na celu zapewnienie, że po zakończeniu projektu, obiekt będzie mógł funkcjonować w sposób trwały i efektywny finansowo.

W kontekście finansowania z EFRR, celem jest zatem, aby inwestycje w zabytki nie tylko zachowywały dziedzictwo kulturowe, ale również przyczyniały się do rozwoju lokalnej gospodarki poprzez tworzenie nowych źródeł dochodów i miejsc pracy.

Poprawa samowystarczalności finansowej oznacza, że obiekt powinien być w stanie pokrywać swoje koszty operacyjne (utrzymanie, konserwacja, administracja) z własnych przychodów, bez konieczności stałego polegania na dotacjach lub zewnętrznych źródłach finansowania. Taki wymóg ma na celu zapewnienie, że po zakończeniu projektu, obiekt będzie mógł funkcjonować w sposób trwały i efektywny finansowo.

6. Czy w ramach działania FEMP.07.06, typ projektu C „Oferta Turystyczna”, w przypadku utworzenia punktu turystycznego/ infokiosku jest możliwy zakup gadżetów promocyjnych typu broszury, ulotki, pocztówki? Jeśli tak, w jakim % całej kwoty kosztów kwalifikowalnych?

Działania z zakresu promocji (dla projektów typu A-D), będą możliwe tylko w niewielkim zakresie, jako element projektu, oceniane na podstawie wartości kosztów projektu. Zgodnie z zasadami dot. promocji w obecnym okresie programowania materiały drukowane (ulotki, broszury, pocztówki) są niemożliwe do sfinansowania – Strategia komunikacji Funduszy Europejskich dla Małopolski na lata 2021-2027 (Załącznik do Uchwały Nr 1256/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dn. 27 czerwca 2023 roku):

„Zielona zasada - ekologiczne podejście do komunikacji. Aby zachować spójność wizerunku Funduszy Europejskich, działania komunikacyjne powinny być zgodne z postulatami Europejskiego Zielonego Ładu oraz zasadami zrównoważonego rozwoju. Przy wyborze narzędzi bierzemy pod uwagę:

- a) ograniczenie zużycia surowców naturalnych, a w szczególności rezygnację z nadmiernego wykorzystywania papieru. Zastępowanie – wszędzie, gdzie to możliwe - materiałów drukowanych wersjami cyfrowymi lub wykorzystanie materiałów przyjaznych dla środowiska,
- b) rezygnację z akcesoriów i produktów, które nie są obojętne dla środowiska lub zastępowanie ich przyjaznymi dla środowiska odpowiednikami;
- c) ograniczenie liczby i długości podróży przez wykorzystywanie technologii zdalnej obecności,
- d) wprowadzenie proekologicznych rozwiązań podczas wydarzeń, spotkań.

Narzędzia niedozwolone

Niedozwolone są wydatki na cele reprezentacyjne, których nie można jednoznacznie uznać za związane z promocją funduszy polityki spójności. Nie można stosować w komunikacji Funduszy Europejskich przedmiotów o charakterze upominkowym. Niedozwolony jest również zakup i dystrybucja przedmiotów promocyjnych klasyfikowanych jako gadżety.

Jedyny dozwolony wyjątek stanowią przedmioty o charakterze proekologicznym, które są zgodne z ideą Europejskiego Zielonego Ładu typu nasiona i sadzonki roślin, lub też materiały powstałe ze zużytych surowców (jak np. torby powstałe ze zużytych bannerów reklamowych).

Nie można wydawać materiałów drukowanych z wyłączeniem publikacji dla grup wykluczonych cyfrowo. Dopuszczalne jest drukowanie katalogów prezentujących efekty FE, w tym np. przewodników o charakterze turystycznym jako uzupełnienie publikacji elektronicznych dla grup wykluczonych cyfrowo.”

- 7. W ramach działania FEMP.07.06, typ projektu A „Infrastruktura kultury” przewiduje się zakup mobilnego kina plenerowego. Czy oferta kina tj. filmy, które będą prezentowane, muszą być również dostosowane dla osób ze szczególnymi potrzebami?**

Realizacja tego typu inwestycji przyczyni się do rozwoju podmiotów prowadzących działalność kulturalną, których głównym zadaniem statutowym jest prowadzenie działalności kulturalnej, tworzenie, upowszechnianie i ochrona kultury. Rezultatem będzie wzrost jakości i dostępności oferty w obszarze kultury. W ramach szerszego projektu możliwe będzie dostosowanie do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami poprzez np.

- ✓ dostępność cyfrową w postaci dostępności strony internetowej, systemu rezerwacji i płatności online, aplikacji mobilnych, w tym systemów lojalnościowych i innych produktów cyfrowych,
- ✓ dostępność architektoniczną polegającą przede wszystkim na dostępności samego budynku kina, sali kinowej, a także terenów przyległych, parkingu,
- ✓ dostępność kina – w kierunku wdrożenia seansów dla osób ze specjalnymi potrzebami¹²

- ✓ dostępność transportową, która może być ograniczona poza miastami z uwagi na dostępność środków transportu publicznego oraz indywidualnego,
- ✓ dostępność informacji i komunikacji dla osób z ograniczoną możliwością odbioru lub przekazywania informacji, w tym osób niesłyszących, niewidomych lub głuchoniemych, ale też z uwagi na ograniczenia percepcji w przypadku trudnych i złożonych komunikatów, jakimi są filmy,
- ✓ dostępność usług, która dotyczy zarówno oferty odpowiedniej dla wybranych grup ze specjalnymi potrzebami (wersje dla dzieci, z audiodeskrypcją, wersje z napisami), jak i odpowiedniego zaplecza lub dostosowanych warunków (np. oświetlenie, głośność, wi-fi) pozwalających na uczestnictwo wybranych grup (matek karmiących z małymi dziećmi, osób ze spektrum autyzmu, osób wykorzystujących specjalne oprogramowanie itp.

8. Czy w ramach działania FEMP.07.06, typ projektu A „Infrastruktura kultury”, gdzie celem jest modernizacja infrastruktury i wprowadzenie nowej oferty kulturalnej, możliwe jest poniesienie kosztu przeprowadzenia warsztatów?

Zgodnie z SZOP w ramach szerszego projektu możliwy będzie rozwój zasobów dziedzictwa niematerialnego, w tym jego dokumentowanie, zachowanie i upowszechnianie, m.in. badania terenowe, sporządzanie wywiadów i dokumentacji etnograficznej, upowszechnianie kultury ludowej oraz tradycyjnego rzemiosła w formie warsztatów, itp.

Możliwa będzie również prezentacja zasobów w formie warsztatów poprzez promocję dla projektów typu A-D, jednak tylko w niewielkim zakresie, jako element projektu, oceniane na podstawie wartości kosztów projektu.

Mając na uwadze powyższe zależy to od rodzaju warsztatów, tzn. czy wpisują się w zakres wskazany w SZOP.

9. Prosimy o ponowną analizę odpowiedzi na pytanie odnośnie możliwości budowy amfiteatru w ramach typu A lub C i jasną odpowiedź w tej kwestii. Szczególnie że udzielane odpowiedzi na pytania w zakresie amfiteatrów budzą kolejne niejasności.

Odp. Z sierpnia:

„12. Czy w ramach tego typu działania możliwa jest budowa amfiteatru przeznaczonego na gminne wydarzenia kulturalne (gmina nie posiada tego typu obiektu, nie dysponuje sceną plenerową, gdzie mogłyby się odbywać wydarzenia).

Zgodnie z SzOP amfiteatry plenerowe wskazane są w typie C. Oferta turystyczna i w naszej ocenie taka inwestycja wpisuje się w ten typ. Oczywiście należy pamiętać, że wokół amfiteatru musi być zbudowana oferta turystyczna. Typ A. Infrastruktura instytucji kultury zgodnie z SzOP skupiona jest wokół budynków, jak domy kultury, biblioteki, muzea, kluby, świetlice. Rezultatem ma być podnoszenie standardów kultury i w naszej ocenie budowa amfiteatru nie wpisuje się w ten typ projektu.”

Odp. Z września 2024:

„6. Czy w ramach działania FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich, TYP PROJEKTU C. OFERTA TURYSTYCZNA możliwa jest budowa nowej infrastruktury służącej rozwojowi oferty turystycznej? [...]

c) Rozbudowa oferty turystycznej poprzez budowę sceny stałej / lub zakup sceny mobilnej

Realizacja tego typu inwestycji powinna zostać zrealizowana w ramach typu PROJEKTU A. INFRASTRUKTURA KULTURY, gdyż przyczyni ona się do rozwoju podmiotów prowadzących działalność kulturalną, których głównym zadaniem statutowym jest prowadzenie działalności kulturalnej, tworzenie, upowszechnianie i ochrona kultury. Rezultatem będzie wzrost jakości i dostępności oferty w obszarze kultury. Ostatecznie, ale jednak tylko w sposób pośredni, realizacja projektu wpłynie na rozwój turystyki.”

Prosimy o wyjaśnienie prawidłowego postępowania w celu zakwalifikowania projektu polegającego na budowie/modernizacji oraz zakupu wyposażenia scenicznego amfiteatru, do odpowiedniego typu operacji.

Teoretycznie zakres wsparcia w SZOP dla FEM w ramach naszych działań (Działanie FEMP.07.06 RLKS - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach wiejskich) powinien pokrywać się z zakresem wsparcia w ramach naboru ogólnego (Działanie FEMP.07.01 IIT - Wsparcie oddolnych inicjatyw na obszarach miejskich) jednak jest drobna różnica w wykazie przykładowych rodzajów inwestycji gdzie w FEMP.07.06 RLKS dla typu C, wśród przykładów są wskazane dodatkowo „amfiteatry plenerowe”, w FEMP.07.01 IIT ani w FEMP.07.02 ZIT amfiteatrów plenerowych nie ma wykazie w typie C.

Katalog kosztów przedstawiony w SZOP stanowi swoistą podpowiedź dla potencjalnego Wnioskodawcy, które projekty będą preferowane w danym typie operacji i mają realną szansę spełnić wszystkie wymogi. Jeśli wnioskodawca jest w stanie udowodnić, że planowany amfiteatr przyczyni się do rozwoju podmiotów prowadzących działalność kulturalną, tworząc, upowszechniając i

chroniąc tą kulturę, a rezultatem będzie wzrost jakości i dostępności oferty w obszarze kultury, szczególnie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, poprzez podnoszenie standardów infrastruktury, to taki projekt ma szanse uzyskać dofinansowanie. Jest jednak szereg wymogów, które ten projekt musi spełnić.

Na etapie udzielania odpowiedzi SW nie posiada dokładnej wiedzy na temat całego projektu aby w 100% potwierdzić Wnioskodawcy, że ten konkretny projekt ma szanse uzyskać dofinansowanie, a wyraża swoją opinie w tej kwestii. Ostateczna ocena zawsze przeprowadzana jest na podstawie pełnej dokumentacji przedstawionej przez Wnioskodawcę.

- 10. Gmina planuje rozwój oferty turystycznej poprzez budowę i modernizację placów zabaw położonych w sąsiedztwie szlaków turystycznych (pieszych i rowerowych) lub w pobliżu ważnych atrakcji turystycznych gminy (jak sanktuaria, punkty widokowe, centra wsi z zabytkowymi obiektami), z których często korzystają przyjeżdżające rodziny z dziećmi. Turystyka otwarta na rodziny z dziećmi musi zawierać elementy dla nich atrakcyjne, a takimi są niewątpliwie atrakcyjne i nieszablonowe place zabaw dla dzieci. Poprzez takie inwestycje w pobliżu miejsc i obiektów atrakcyjnych turystycznie, byłby to również sposób na dodatkowe wykorzystanie walorów kulturowych i przyrodniczych obszaru. W takim projekcie powstałyby w pobliżu atrakcji turystycznych 4 place zabaw (w 4 różnych miejscowościach gminy). Place zabaw zlokalizowane w pobliżu atrakcji turystycznych byłyby sposobem na dodatkowe wykorzystanie potencjału oraz walorów kulturowych i przyrodniczych obszaru. (Turyści odwiedzający atrakcje z dziećmi, zawsze są chętni skorzystać z nowoczesnych i atrakcyjnie położonych placów zabaw, również z perspektywy placu zabaw mogą podziwiać okolicę, podczas gdy ich dzieci świetnie bawią się na placu). Dodatkowo planuje się że każdy plac zabaw będzie również miejscem rekreacji turystycznej wyposażonym w ławki i będzie doposażony w minimum jedną tablicę informacyjną o charakterze informacji turystycznej. Czy tego typu inwestycja może być realizowana w kilku miejscowościach w ramach jednego projektu w ramach EFRR w typie projektu C?**

Jeżeli Wnioskodawca zamierza realizować kompleksowy projekt który doprowadzi do zwiększenia potencjału danego terenu, stanowić podstawę dla wzrostu ruchu turystycznego w danej miejscowości, przyczyniać się m.in. do zróżnicowania oferty turystycznej i jej dywersyfikacji terytorialnej oraz wydłużenia sezonów, to jak najbardziej jest to możliwe. Natomiast w przypadku, gdy ma być to budowa placu zabaw jako dodatku do istniejącej już infrastruktury, to SZOP wyraźnie wskazuje, że nie będą finansowane

inwestycje z zakresu rekreacji, tzn. powstała infrastruktura będzie służyć wyłącznie zaspokajaniu potrzeb lokalnych społeczności. Kompleksowość projektu będzie sprawdzana dla każdej miejscowości/obiektu oddzielnie.

11. Czy w ramach 7.6 oferta turystyczna może być złożony projekt na ofertę turystyczną, w której plac zabaw będzie stanowił jeden z elementów projektu i będzie udostępniony jako oferta turystyczna w ramach większej inwestycji - plac zabaw plus zagospodarowanie stawu przy którym będą udostępniane kajaki?

Jeżeli Wnioskodawca zamierza realizować kompleksowy projekt, który doprowadzi do zwiększenia potencjału danego terenu, stanowić podstawę dla wzrostu ruchu turystycznego w danej miejscowości, przyczyniać się m.in. do zróżnicowania oferty turystycznej i jej dywersyfikacji terytorialnej oraz wydłużenia sezonów to jak najbardziej jest to możliwe. Natomiast w przypadku, gdy ma być to budowa placu zabaw to SZOP wyraźnie wskazuje, że nie będą finansowane inwestycje z zakresu rekreacji, tzn. powstała infrastruktura będzie służyć wyłącznie zaspokajaniu potrzeb lokalnych społeczności.

EFS

1. Czy w ramach działania 6.22 typ projektu B - opiekun nieformalny może mieć pod opieką więcej niż jedną osobę? Czy musi być zachowany stosunek 1:1?

Regulamin naboru wniosków nie wyklucza, aby opiekun nieformalny mógł mieć pod opieką więcej niż jedną osobę.

2. 6.22 typ B, kosztem kwalifikowalnym może być koszt koordynatora albo usługa firmy, która będzie koordynowała świadczenie usług w społeczności lokalnej (np. kwalifikację do projektu osób zależnych, koordynację usług świadczonych np. przez rehabilitantów i.in.). Z tą kwestią związane jest również temat kosztów pośrednich: co możemy wliczyć w koszty pośrednie?

Koszt koordynatora lub usługa firmy zajmującej się koordynacją jest kosztem kwalifikowalnym, który należy wskazać jako koszt pośredni. Koszty pośrednie limitowane są do wysokości 25% bezpośrednich wydatków kwalifikowalnych.

3. **Czy w ramach realizacji operacji z Funduszu FEM działanie 6.22 typ projektu B: Usługi zgodne z zasadą deinstytucjonalizacji, można realizować opiekę wytchnieniową w postaci finansowania pobytu dla osób zależnych w specjalistycznych domach opieki (np. na 2 tygodnie), tak aby opiekunowie faktyczni mieli wtedy przerwę wytchnieniową w opiece?**

Zgodnie z wytycznymi EFS + opieka wytchnieniowa jest usługą fakultatywną w ramach utworzenia Centrum wsparcia opiekunów faktycznych i może być realizowana w miejscu zamieszkania lub krótkookresowego pobytu w placówkach całodobowych. Krótkookresowe pobyty całodobowe w placówkach całodobowych mogą odbywać się do 30 dni w roku kalendarzowym, z możliwością wydłużenia o kolejne 30 dni w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Zakres działalności zgodnie z załącznikiem nr 2 do wytycznych EFS +.

EFRROW

1. **Czy w ramach EFRROW, działania Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej (przedsięwzięcie LSR: Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej, w tym dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami) można uzyskać dofinansowanie na:**
- **modernizację ogólnodostępnego placu zabaw? Czy plac zabaw (elementy placu zabaw) w takim wypadku muszą być z dostępem dla osób niepełnosprawnych? Czy wystarczającym będzie np. regulamin w Braille'u, parking dla niepełnosprawnych, odpowiednia szerokość wjazdu na plac zabaw, itp.?**
  - **wiaty wyposażone w np. mapę obszaru w Braille'u?**

Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej przyznaje się, jeżeli operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej oraz infrastruktura będąca efektem tej inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej, a koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro. Dodatkowo, warunkiem obowiązującym we wszystkich zakresach pomocy, jest warunek o nieprzyznawaniu pomocy na operacje obejmujące budowę lub modernizację dróg w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, targowisk, sieci wodno-kanalizacyjnych, przydomowych oczyszczalni ścieków, oraz operacje dotyczące świadczenia usług rolniczych.

Wszystkie inwestycje realizowane w ramach PS WPR powinny spełniać wymogi wskazane w Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2019 poz. 1696). Minimalne wymagania służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zostały określone w art. 6 ww. ustawy.

2. Czy w ramach zakresu 9. Ochrona dziedzictwa kulturowego lub i przyrodniczego polskiej wsi (EFRROW) możliwe będzie wydanie teledysku?

Przedmiotowe pytanie jest nieprecyzyjne.

Co do zasady w ramach środków EFRROW (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich) w działaniu 9, dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi, nie można sfinansować działań o charakterze komercyjnym. Środki te są przeznaczone na działania mające na celu ochronę, zachowanie oraz promocję dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, a nie na komercyjne aspekty wydarzeń, takie jak wydanie teledysków. Finansowanie powinno być zgodne z celami programu, czyli promowaniem i zachowaniem lokalnych tradycji, historii, ochroną przyrody, a nie na działania o charakterze stricte komercyjnym.

3. Czy w ramach Start DG dla działalności dotyczącej utworzenia agencji koncertowej kosztem kwalifikowalnym może być koszt dotyczący zakupu powstania programu dla tego typu profilu działalności?

W zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli operacja dotyczy działalności zgodnej z celami LSR; jest uzasadniona ekonomicznie, co powinien potwierdzać przedłożony uproszczony biznesplan. Równocześnie pomoc przyznaje się na operację uzasadnioną pod względem racjonalności jej kosztów kwalifikowalnych/inwestycji zaplanowanych do zrealizowania. Operacja musi być możliwa do wykonania, uzasadniona oraz dostosowana z punktu widzenia celu, zakresu i zakładanych jej rezultatów. Koszty kwalifikowalne to koszty, które są niezbędne do realizacji zadań kwalifikowalnych, uzasadnione zakresem operacji i niezbędne do osiągnięcia jej celu oraz racjonalne.

4. Czy w ramach EFRROW, działania *Poprawa mobilności, w tym z wykorzystaniem zielonej energii* można uzyskać dofinansowanie na:

- **stację ładowania pojazdów elektrycznych?**
- **solarne ładowarki do rowerów elektrycznych przy altanach zlokalizowanych na szlakach rowerowych?**
- **miejsce obsługi rowerzysty wyposażone w wiatę oraz stację ładowania dla pojazdów elektrycznych oraz ładowarkę dla rowerów elektrycznych?**

- **wiatę z ładowarką dla rowerów elektrycznych?**

Na wstępie należy zaznaczyć, iż nie ma działania *Poprawa mobilności, w tym z wykorzystaniem zielonej energii*. Zatem odpowiedź odnosi się do działania 6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.

Co do zasady, w ramach środków EFRROW (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich), działanie 6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, możliwe jest sfinansowanie stacji ładowania pojazdów elektrycznych, solarnych ładowarek do rowerów elektrycznych przy altanach zlokalizowanych na szlakach rowerowych, miejsc obsługi rowerzysty wyposażonych w wiatę oraz stację ładowania dla pojazdów elektrycznych i ładowarkę dla rowerów elektrycznych, a także wiaty z ładowarką dla rowerów elektrycznych.

Działanie 6 obejmuje inwestycje mające na celu poprawę jakości życia na obszarach wiejskich oraz rozwój lokalnej infrastruktury, co może obejmować instalacje wspierające zrównoważony transport, takie jak stacje ładowania, altany zlokalizowane na szlakach rowerowych czy wiaty rowerowe. Elementy solarne, które mogą np. zasilać oświetlenie lub ładowarki do urządzeń mobilnych, wpisują się w cele związane z efektywnością energetyczną i zrównoważonym rozwojem.

Należy jednak pamiętać o warunku wskazanym w Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER tj. „W przypadku operacji, która obejmuje koszty zakupu i instalacji odnawialnych źródeł energii, pomoc przyznaje się, jeżeli suma planowanych do poniesienia kosztów dotyczących odnawialnych źródeł energii nie przekracza połowy wszystkich kosztów kwalifikowalnych”. Z zapisu tego wynika, iż projekt nie może polegać wyłącznie na wykonaniu instalacji solarnej, a co najważniejsze, że suma planowanych do poniesienia kosztów dotyczących odnawialnych źródeł energii nie może przekraczać połowy wszystkich kosztów kwalifikowalnych.

Równocześnie ponownie należy zwrócić uwagę na zapisy w Lokalnej Strategii Rozwoju.

5. Co z zakupem samochodu (otwarcie/rozwój) oraz pojazdów budowlanych, lawet itd.? Jaki procent dofinansowania można na nie przeznaczyć?

Zgodnie z wytycznymi podstawowymi do kosztów niekwalifikowalnych należą m.in. koszty zakupu używanych maszyn, urządzeń, wyposażenia, w tym również ich instalacji, z wyłączeniem eksponatów w I.13.1 w ramach operacji dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz koszty zakupu samochodów osobowych. W związku z powyższym, kosztami kwalifikowalnymi będą koszty

zakupu nowych maszyn, urządzeń, wyposażenia, a także koszt zakupu nowych pojazdów (fabrycznie nowych, które nie były zarejestrowane).

W wytycznych podstawowych ani w wytycznych szczegółowych nie zostały zawarte ograniczenia dotyczące % udziału kosztów zakupu samochodów, pojazdów budowlanych czy lawet w stosunku do pozostałych kosztów kwalifikowalnych.

6. Czy jest obowiązek zatrudnienia osoby przy rozwoju firmy?

Jeżeli do przedsięwzięcia jest przypisany wskaźnik rezultatu R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR, utworzenie miejsca pracy jest obowiązkowe. Natomiast jeżeli do przedsięwzięcia, które realizuje operacja przypisany jest wskaźnik rezultatu R.39 rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się w biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR, nie ma obowiązku tworzenia miejsca pracy. Należy jednak mieć na uwadze, iż brak obowiązku tworzenia miejsc pracy dotyczy przedsiębiorstw rolnych.

Z wytycznych podstawowych, ani z wytycznych szczegółowych nie wynika obowiązek utworzenia miejsca pracy w przypadku rozwoju działalności gospodarczej. Niemniej, w Planie Strategicznym dla wspólnej polityki rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR / Plan) ustanowiono, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115, zestaw wskaźników rezultatu, stosowanych do ustalenia i monitorowania realizacji celów.

Katalog wszystkich wskaźników rezultatu został określony w załączniku I do rozporządzenia 2021/2115. Dla potrzeb wdrażania interwencji LEADER zostało wybranych tylko 9. Jednym ze wskaźników dla inicjatywy LEADER jest wskaźnik rezultatu R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR. Zgodnie z „Katalogiem obowiązkowych wskaźników rezultatu PS WPR (do wyboru) z załącznika nr I do rozporządzenia 2021/2115 z wyjaśnieniami co do sposobu ich opracowania”, należy liczyć tylko faktycznie utworzone nowe miejsca pracy oraz miejsca pracy zabezpieczone (poprzez np. wsparcie odnowy pokoleń, które jest formą wsparcia dla tworzenia miejsc pracy). Odnosi się to do zatrudnienia w momencie uruchomienia projektu, tj. jeśli projekt polega na utworzeniu sklepu rolniczego, nie obejmuje zatrudnienia powstałego w fazie projektowania/budowy konsultantów/architektów/budowniczych, ale zatrudnienie, które powstaje w momencie uruchomienia sklepu (kierownik, asystenci sprzedaży itp.).

Nie należy liczyć pracy wolontariackiej, ale uwzględnia się samozatrudnienie.

Wskaźnik liczony jest w przeliczeniu na pełne etaty; zatem w przypadku przekształcenia istniejącego zatrudnienia na pół etatu w zatrudnienie na cały etat, wartość wskaźnika wynosi 0,5. Gdy informacja ta nie jest dostępna rolnik jest rozliczany jako 1 pełny etat.

Aby policzyć jedno utworzone miejsce pracy w przeliczeniu na pełne etaty, czas trwania umowy powinien wynosić rok lub więcej (np. umowa na 6 miesięcy przy 100% to 0,5).

Wskaźnik ten obejmuje miejsca pracy utworzone dzięki wsparciu z planów strategicznych WPR, które obejmuje miejsca pracy utworzone w sektorze rolnym oraz zatrudnienie pozarolnicze na obszarach wiejskich.

Zdaniem SWM obowiązek stosowania ww. wskaźnika będzie miał miejsce w odniesieniu do wszystkich Lokalnych Grup Działania w ramach realizacji inicjatywy LEADER, a tym samym obowiązkowe będzie utworzenie co najmniej jednego miejsca pracy. Dodatkowo zgodnie z wytycznymi szczegółowymi rekomenduje się LGD zastosowanie co najmniej dwóch kryteriów wyboru operacji o charakterze rankingującym m.in. zapewniających tworzenie nowych miejsc pracy oraz zatrudnienie na nich pracowników, jeżeli taką deklarację złożył wnioskodawca w celu uzyskania dodatkowych punktów za spełnienie kryteriów wyboru. Kryteria wyboru operacji muszą być logicznie powiązane ze stwierdzonymi potrzebami, określonymi celami oraz przyjętymi wskaźnikami rezultatu. W związku z powyższym zastosowanie ww. kryterium będzie zależne od zapisów zamieszczonych w Lokalnych Strategiach Rozwoju poszczególnych Lokalnych Grup Działania.

7. Zwracam się z prośbą o odpowiedź, czy beneficjentem w ramach PS WPR 2023 - 2027 może być stowarzyszenie, które ma nadany nr NIP i REGON, ale nie posiada wpisu do KRS?

Zgodnie z Wytycznymi podstawowymi w zakresie pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, pomoc jest przyznawana osobie fizycznej, osobie prawnej oraz jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej. Jeżeli Stowarzyszenie nie jest zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS), wówczas nie posiada osobowości prawnej i jest tzw. stowarzyszeniem zwykłym (jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej). W opinii SW stowarzyszenie, które ma nadany NIP i REGON, ale nie posiada wpisu do KRS może być podmiotem ubiegającym się o przyznanie pomocy.

8. Czy na Start/rozwój działalności gospodarczej w ramach PS WPR Wnioskodawcą może być NZOZ (niepubliczny zakład opieki zdrowotnej)?

NZOZ może być wnioskodawcą w zakresie ROZWÓJ DG. W ramach PS WPR możliwe jest zarówno podjęcie (START DG) jak i rozwój działalności gospodarczej związanej utworzeniem/prowadzeniem NZOZ, pod warunkiem spełnienia wszystkich warunków określonych w wytycznych szczegółowych oraz LSR.

Pomoc przyznaje się, jeżeli wnioskodawca co najmniej od roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP:

- 1) posiada miejsce zamieszkania na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności gospodarczej oznaczone adresem wpisanym do CEIDG na obszarze wiejskim objętym LSR lub miejsce wykonywania działalności w ramach pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych na obszarze wiejskim objętym LSR – w przypadku wnioskodawcy będącego osobą fizyczną;
- 2) posiada siedzibę lub oddział, które znajdują się na obszarze wiejskim objętym LSR – w przypadku wnioskodawcy będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną.

W przypadku gdy wnioskodawca wykonuje działalność gospodarczą, pomoc przyznaje się:

- jeżeli podmiot ten prowadzi mikroprzedsiębiorstwo albo małe przedsiębiorstwo;
- jeżeli warunki przyznania pomocy są spełnione przez wszystkich wspólników spółki, w przypadku gdy operacja będzie realizowana w ramach wykonywania działalności gospodarczej w formie spółki cywilnej

W zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli:

- 1) wnioskodawca jest osobą fizyczną;
- 2) wnioskodawca w okresie roku poprzedzającego dzień złożenia WOPP nie wykonywał i nie wykonuje działalności gospodarczej, do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców;
- 3) wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc w ramach PROW 2014-2020 na operację w ramach poddziałania 6.2 lub 6.4 lub 4.2 lub 19.2 w zakresie podejmowanie działalności gospodarczej;
- 4) wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc w ramach PS WPR na operację w zakresie start DG, start GA, start ZE, start GO, start KŁŻ, rozwój DG, rozwój GA, rozwój ZE, rozwój GO lub rozwój KŁŻ.

W zakresie start DG pomoc przyznaje się, jeżeli operacja zakłada:

- 1) podjęcie we własnym imieniu działalności gospodarczej do której stosuje się przepisy ustawy Prawo przedsiębiorców;
- 2) zgłoszenie wnioskodawcy ubiegającego się o przyznanie pomocy do ubezpieczenia emerytalnego, rentowego i wypadkowego na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania tej działalności, jeżeli osoba ta nie jest objęta tym ubezpieczeniem lub społecznym ubezpieczeniem rolników;
- 3) osiągnięcie co najmniej 30% docelowego zakładanego w biznesplanie ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług do dnia, w którym upłynie pełny rok obrachunkowy od dnia wypłaty pomocy.

W zakresie rozwój DG pomoc przyznaje się, jeżeli:

- 1) w okresie 3 lat poprzedzających dzień złożenia WOPP wnioskodawca wykonywał łącznie co najmniej przez 365 dni działalność gospodarczą, do której stosuje się Prawo przedsiębiorców, oraz nadal wykonuje tę działalność;
- 2) wnioskodawcy nie została dotychczas przyznana pomoc na operację w tym zakresie w ramach PS WPR;

- 3) upłynęły co najmniej 2 lata od dnia wypłaty pomocy wnioskodawcy na operację w zakresie start DG w ramach PS WPR;
- 4) upłynęły co najmniej 2 lata od dnia wypłaty wnioskodawcy płatności ostatecznej na podejmowanie lub prowadzenie lub rozwijanie działalności gospodarczej w ramach poddziałań 4.2, 6.2, 6.4 lub 19.2 objętych PROW 2014-2020.

W zakresie rozwój DG pomoc przyznaje się, jeżeli operacja zakłada osiągnięcie co najmniej 30% docelowego zakładanego w biznesplanie ilościowego lub wartościowego poziomu sprzedaży produktów lub usług do dnia, w którym upłynie pełny rok obrachunkowy od dnia wypłaty pomocy.

9. Czy w ramach zakresu pn: „Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej” PS WPR możliwe będzie realizacja następujących projektów:

- a) Budowa ORLIKA o sztucznej nawierzchni wraz z budową piłkochwyłów dookoła boiska, montaż oświetlenia boiska, utwardzenie dojścia do boiska, montaż ławeczek.**
- b) *Budowa ogólnodostępnego kompleksu turystycznego przy zbiorniku wodnym w tym: budowa: pomostu drewnianego, placu zabaw dla dzieci, stacji naprawczej dla rowerów, miejsca biwakowego, boiska do piłki plażowej, wolnostojących toalet publicznych, drogi wewnętrznej oraz elementów małej architektura takich jak : ławki, stoły, kosze na śmieci, tablica regulaminu placu zabaw, tablica promocyjna oraz budową miejsc postojowych .***

Zgodnie z zapisami Wytycznej szczegółowej w zakresie przyznawania i wypłaty pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER pomoc w zakresie dostępu do małej infrastruktury publicznej przyznaje się, jeżeli operacja służy zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej oraz infrastruktura będąca efektem tej inwestycji jest ogólnodostępna i niekomercyjna lub obejmuje obiekty użyteczności publicznej, a koszty całkowite operacji nie przekraczają 1 mln euro.

Należy również mieć na uwadze, że warunkiem obowiązującym we wszystkich zakresach pomocy, jest warunek o nieprzyznawaniu pomocy na operacje obejmujące budowę lub modernizację dróg w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych. Równocześnie informuję, iż w odniesieniu do możliwości prowadzenia prac związanych z budową/rozbudową/przebudową dróg wewnętrznych oraz miejsc postojowych zostanie skierowane pismo do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z prośbą o odpowiedź na wyżej wymienione pytanie.

Dodatkowo należy zauważyć, iż wszystkie inwestycje realizowane w ramach PS WPR powinny spełniać wymogi wskazane w Ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2019 poz. 1696), które nie zostały tutaj wskazane. Minimalne wymagania służące zapewnieniu

dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zostały określone w art. 6 ww. ustawy.

Reasumując jest możliwe finansowanie takich operacji po spełnieniu powyższych wymogów, ale bez kompletu dokumentacji brak jest możliwości udzielenia jednoznacznej odpowiedzi. Będzie to możliwe dopiero na etapie oceny projektów. Równocześnie należy mieć na uwadze zapisy w Lokalnej Strategii Rozwoju.

Ogólne

- 1. Jak będzie wyglądała ścieżka postępowania, krok po kroku zaczynając od złożenia wniosku aż po rozliczenie zarówno do PS WPR – otwarcie/ rozwój, oraz FEM.**

Pytanie wymaga doprecyzowania. Zwracam uwagę, iż na chwilę obecną ścieżka postępowania będzie wyglądała podobnie, jak dotychczas. Zgodnie z ustawą RLKS – złożenie wniosku o przyznanie pomocy, ocena wniosku o przyznanie pomocy przez LGD, ocena wniosku o przyznanie pomocy przez SWM, zawarcie umowy, realizacja, rozliczenie.

- 2. Czy wnioskodawców będzie obowiązywał tryb konkurencyjny?**

Pytanie należy doprecyzować. Jeżeli niniejsze pytanie dotyczy EFRROW to nie obowiązuje tryb konkurencyjny. Jeżeli natomiast pytanie dot. EFRR lub EFS+, to obowiązuje tryb konkurencyjny. JSFP obowiązuje prawo zamówień publicznych.